

Yhteiskuntaoppi 30.3.2021

Alustavat hyvän vastauksen piirteet 30.3.2021

Tässä tiedostossa oleva taulukko (sivulla 3) ei välttämättä ole täysin saavutettava esimerkiksi ruudunlukuohjelman käyttäjille.

Alustavat hyvän vastauksen piirteet on suuntaa antava kuvaus kokeen tehtäviin odotetuista vastauksista ja tarkoitettu ensisijaisesti tueksi alustavaa arvostelua varten. Alustavat hyvän vastauksen piirteet eivät välttämättä sisällä ja kuvaa tehtävien kaikkia hyväksytyjä vastauksia. Alustavat hyvän vastauksen piirteet eivät ole osa Ylioppilastutkintolautakunnan yleisissä määräyksissä ja ohjeissa tarkoitettua tietoa siitä, miten arvosteluperusteita on sovellettu yksittäisen kokelaan koesuoritukseen. Alustavat hyvän vastauksen piirteet eivät sido Ylioppilastutkintolautakuntaa lopullisen arvostelun perusteiden laadinnassa.

Yhteiskuntaopin kokeessa keskeisinä arvioinnin perusteina ovat opetussuunnitelmien mukaisten sisältöjen, ajattelutapojen ja taitojen hallinta sekä yhteiskuntaopin keskeisten käsitteiden asianmukainen ja täsmällinen käyttö. Arvioinnin kohteena on myös kokelaan kyky tulkita ja arvioida kriittisesti yhteiskunnallisia ilmiöitä kuvaavaa informaatiota, tehdä näistä ilmiöistä itsenäisiä päätelmiä, vertailla niitä koskevia tulkintoja ja ottaa niihin perustellusti kantaa. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota myös esitystapaan, vastauksen tehtävänannon mukaisuuteen, rajaukseen ja argumentaation selkeyteen.

Vastauksista tulee käydä ilmi, että kokelas ymmärtää yhteiskunnan rakenteen ja toiminnan historiallisesti kerrostuneena ja muotoutuneena kokonaisuutena. Hän tuntee suomalaisen yhteiskunnan sosiaalisen, poliittisen, taloudellisen ja oikeudellisen rakenteen sekä niihin liittyvät keskeiset teoriat ja käsitteet. Lisäksi hän osaa liittää tarkasteltavat ilmiöt laajempiin yhteiskunnallisiin yhteyksiinsä. Myös suomalainen yhteiskunta osataan sijoittaa kansainväliseen ja globaaliin yhteyteensä, johon kuuluu osana jäsenyys Euroopan unionissa ja sen vaikutukset. Kokelas hallitsee yhteiskuntaopin keskeiset käsitteet, joita ovat esimerkiksi valta, vaikuttaminen, vastuu ja oikeudenmukaisuus. Niin ikään hän tuntee talouden toiminnan perusmekanismit, julkista vallankäyttöä ja oikeusjärjestelmää ohjaavat periaatteet sekä näihin liittyvät termit.

Aineistotehtävissä kokelas osaa tulkita ja hyödyntää asianmukaisesti erilaisia yhteiskuntaa ja talouden toimintaa koskevia aineistoja, kuten tekstejä, kuvia, videoita, karttoja, diagrammeja, kaavioita ja tilastoja. Hän osaa myös arvioida niitä kriittisesti. Pohdintatehtävissä ja ristiriitaista tietoa sisältävissä tehtävissä kokelas osoittaa ymmärtävänsä yhteiskuntaa koskevaan tietoon sisältyvän teoreettisuuden ja tulkinnallisuuden sekä syy-yhteyksien monitahoisuuden ja kompleksisuuden. Hän osaa muodostaa itselleen

perustellun näkemyksen ristiriitaisista ja arvosidonnaisista yhteiskunnallisista ja taloudellisista kysymyksistä. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota kokelaan kykyyn rakentaa tiedoistaan jäsenyntyneitä kokonaisuuksia. Niin ikään tarkastellaan kokelaan kykyä erottaa olennainen tieto epäolennaisesta ja hänen taitoaan hyödyntää vastauksessa ajankohtaista tietoa.

Alla oleva taulukko on tarkoitettu arvostelutyön avuksi. Siinä otetaan huomioon erityisesti myös vastausten taitotavoitteisiin liittyvät ulottuvuudet. Sarakkeissa esitetyt kuvaukset ovat esimerkinomaisia.

Tehtäväkohtaisissa hyvän vastauksen piirteissä arvostelukriteerit on annettu kaksiporraisesti eli hyvälle vastauksille (vähintään 35 % tehtävän pistemäärästä) ja kiitettävälle vastauksille (vähintään 70 % tehtävän pistemäärästä). 20 pisteen tehtävissä hyvästä vastauksesta saa 7–13 pistettä ja kiitettävästä 14–20 pistettä, 30 pisteen tehtävissä vastaavasti 11–20 ja 21–30 pistettä.

	0	Tyydyttävä	Hyvä	Kiitettävä
<i>Tietojen oikeellisuus ja olennaisuus, käsitteiden täsmällisyys</i>	Vastaus ei sisällä lainkaan tehtävässä edellytettyä tietoa. Tehtävä on ymmärretty virheellisesti.	Vastaus on niukkasisältöinen, tai se sisältää paljon epäolennaisuuksia. Tehtävään on vastattu vain osittain. Käsitteiden hallinta on puutteellista.	Vastaus sisältää verraten täsmällistä ja tehtävään hyvin sopivaa tietoa. Käsitteiden hallinta on hyvää.	Vastaus sisältää olennaisia ja aiheen kannalta mielekkäästi rajattuja tietoja. Tietojen ja käsitteiden hallinta on täsmällistä.
<i>Analyttisyys, loogisuus, perustelevuus</i>	Vastaus on jäsentymätön ja sekava. Väitteitä ei ole perusteltu.	Vastauksen rakenne on luettelomainen tai epäselvä. Aiheen tarkastelu on heikosti erittelevää. Väitteitä on perusteltu niukasti.	Vastaus on joiltakin osin analyttinen. Aiheen tarkastelu on johdonmukaista, vaikka sisältää paikoitellen puutteita. Väitteet on perusteltu verrattain hyvin.	Vastauksen yleisote on analyttinen. Aiheen tarkastelu on johdonmukaista ja argumentoivaa, ja väitteillä on hyvät perustelut.
<i>Kriittisyys, moniperspektiivisyys, kyky arvioida ja soveltaa tietoja</i>	Vastaus ei sisällä minkäänlaisia (lähde)kriittisiä huomioita eikä järkiperustaista tietojen arviointia tai soveltamista. Vastauksessa ei ole merkkejä kyvystä pohtia eri tulkintoja tai vaihtoehtoja.	Vastauksessa on vähäisiä merkkejä lähdekriittisyydestä sekä joitain satunnaisia heikkoja merkkejä eri näkökulmien ja tulkinnallisuuden pohdinnasta. Vastaus ei juuri sisällä tietojen soveltamista.	Vastauksessa on paikoitellen hyvää (lähde)kriittistä pohdintaa ja hyviä tulkintoja sekä joitain hyviä esimerkkejä moniperspektiivisestä ajattelusta. Vastauksessa on joitain merkkejä kyvystä arvioida ja soveltaa tietoja.	Vastauksessa on terävä ja oivaltava (lähde)kriittinen ote. Vastaus sisältää moniperspektiivistä punnittua pohdintaa. Tietojen arviointia ja soveltamista on vastauksessa monin paikoin.

Osa 1: 20 pisteen tehtävät

1. Kansanedustajan tehtävät (20 p.)

Hyvässä vastauksessa kokelas käsittelee muutamia kansanedustajien tehtäviä ja antaa myös joitakin konkreettisia esimerkkejä siitä, kuinka kansanedustajat näitä tehtäviään hoitavat. Tehtävässä kokelas voi tarkastella kansanedustajan rooleja ja niihin liittyviä tehtäviä seuraavien esimerkkien kautta:

- Rooli lainsäätäjänä: lakialoitteiden käsittely ja valiokuntatyö
- Rooli yhteiskunnallisena vaikuttajana: mielipiteisiin vaikuttaminen esim. osallistumalla keskusteluohjelmiin, laatimalla mielipidekirjoituksia, pitämällä puheita ja osallistumalla keskusteluun sosiaalisessa mediassa
- Rooli alueensa edustajana: yhteydenpito vaalipiireihin, paikalliset luottamustoimet, jalkautuminen kentälle ja ns. siltarumpupolitikointi
- Rooli kansainvälisenä toimijana: toimiminen kansainvälisissä tehtävissä esim. ETYJ:ssä, ulkoasiainvaliokunnassa, suuressa valiokunnassa tai EU:ssa, parlamenttien väliseen yhteistyöhön osallistuminen sekä tutustumismatkojen teko ja niihin liittyvät tapaamiset.

Kiitettävässä vastauksessa on käsitelty kaikkia neljää tehtävää jäsennellysti, kattavasti ja monipuolisesti useamman esimerkin avulla. Kiitettävästä vastauksesta käy myös ilmi, että tehtävät eivät ole samanarvoisia vaan kansanedustajan toimiminen lainsäätäjänä on hänen tärkein tehtävänsä. Vastauksessa on lisäksi tuotu esiin se, että kansanedustajan kokemus vaikuttaa paljon siihen, kuinka yhteiskunnallisesti merkittäväksi hänen toimintansa näissä eri rooleissa muodostuu.

2. Euroopan komissio ja komissaarit (20 p.)

2.1 (8 p.)

Vastauksessa kuvataan komission ja komissaarien valintaprosessia yleisellä tasolla. Euroopan parlamentti valitsee komission puheenjohtajan. Vuoden 2014 parlamenttivaaleista lähtien Euroopan unionin poliittiset puolueet ovat ennen vaaleja ehdottaneet ns. kärkiehdokkaita, ja yleensä vaalit voittavan puolueen kärkiehdokkaasta tulee komission puheenjohtaja. Komission puheenjohtajana vuodesta 2019 toiminut Ursula von der Leyen ei kuitenkaan ollut puolueensa kärkiehdokas, vaan hänet valittiin monimutkaisten neuvotteluiden jälkeen.

Seuraavassa vaiheessa Eurooppa-neuvosto tekee yhteistyössä uuden komission puheenjohtajan kanssa ehdotuksia komissaareiksi jokaisen maan nimeämistä omista komissaariehdokkaistaan. Samalla päätetään myös jokaisen jäsenmaan komissaarin vastuualue. Jokainen jäsenmaa ehdottaa pääsääntöisesti kokeneita poliitikkoja, mutta ehdotukset heijastavat myös maan poliittista tilannetta. Kaikki ehdokkaat haastatellaan Euroopan parlamentissa, ja jos ehdokas ei vakuuta parlamenttia, jäsenmaa ehdottaa uutta henkilöä. Aineistossa kuvataan tätä tilannetta vuoden 2019 EU-vaalien jälkeen, ja se voidaan tulkita osoitukseksi parlamentin vallasta komission valintaprosessissa ja merkiksi siitä, että parlamentaarikot pitävät tärkeänä jokaisen ehdokkaan pätevyyttä ja soveltuvuutta Euroopan unionin arvomaailmaan. Vastauksessaan kokelas tarkastelee myös aineistossa komissaarien kuulemistilaisuudessa esiin nousevia asioita, esimerkiksi komissaariehdokkaiden sidonnaisuudet, asiantuntemus, esiintymiskyky ja vakuuttavuus.

2.2 (12 p.)

Hyvässä vastauksessa komission tehtävät ja vastuualueet selitetään pääpiirteittäin. Komissiolla on eräin poikkeuksin yksinoikeus valmistella ja ehdottaa uusia lakeja. Komissio on myös vastuussa unionin päätösten toimeenpanosta, ja sitä voi siinä roolissa kuvata EU:n hallitukseksi. Komissio seuraa muun muassa sitä, miten unionin varoja käytetään. Komissiolla on oikeus nostaa syyte EU-tuomioistuimessa jäsenvaltioita vastaan, jos jäsenvaltio ei seuraa unionin sopimuksia ja sääntöjä.

Kiitettävässä vastauksessa komission roolia käsitellään syvemmin ja laajemmin. Komissio edustaa unionia yhteistyössä Eurooppa-neuvoston kanssa kansainvälisissä yhteyksissä. Komissio edustaa EU:ta kauppapoliittisissa neuvotteluissa ja hoitaa neuvottelut uusien jäsen ehdokkaiden kanssa. Komissiossa toimii unionin ulkoasiain ja turvallisuuspolitiikan korkea edustaja eli unionin ”ulkoasiainministeri”. Kiitettävässä vastauksessa annetaan konkreettisia esimerkkejä ajankohtaisista asioista, joita komissio on hoitanut.

3. Inflaatio taloudessa (20 p.)

Hyvässä vastauksessa tuodaan esiin, että inflaatiolla voi olla monia syitä. Yksi niistä on tarjonnan vähäisyys kysyntään nähden, jolloin hinnat nousevat helposti, kun ostajat kilpailevat keskenään hyödykkeistä (kysyntäinflaatio). Toinen syy voi olla se, että hyödykkeiden tuotantokustannukset kasvavat ja tuottajat siirtävät kustannuksensa hyödykkeiden hintoihin (kustannusinflaatio). Hyvässä vastauksessa kokelas osoittaa ymmärtävänsä, että inflaation taloudelliset vaikutukset voivat olla erilaisia eri ihmisryhmille, sillä esimerkiksi pankkitalletusten ja velkojen reaaliarvo laskee inflaatioissa. Tässä tilanteessa velalliset hyötyvät ja säästäjät kärsivät. Talouspolitiikassa on viime aikoina tavoiteltu maltillista inflaatiota, koska sen arvioidaan olevan terveelle talouskasvulle otollinen tilanne.

Kiitettävässä vastauksessa inflaation syitä ja vaikutuksia tarkastellaan kattavasti ja tuodaan esiin se, että syyt ja vaikutukset ovat monimutkaisia. Esimerkiksi käsitys, jonka mukaan liikkeellä olevan rahan määrän kasvu kiihdyttää inflaatiota (monetaarinen inflaatio), sopii huonosti siihen, että inflaatio on euroalueella pysynyt matalana, vaikka keskuspankki on lisännyt liikkeellä olevan rahan määrää. Vastauksessa kokelas osoittaa ymmärtävänsä, että hyperinflaatiot ovat poikkeuksellisia eivätkä ne yleensä ole kovin realistinen uhka. Vastauksessa arvioidaan yleisen inflaatiotavoitteen hyötyjä ja heikkouksia. Euroalueella sovittu inflaatiotavoite on noin 2 prosenttia. Arvostelijoiden mielestä tämä on ongelma, koska tavoitteessa pysyminen on yksipuolinen talouden mittari. Vastauksessa tuodaan ilmi, että inflaatio liittyy hintatasoon eikä suoraan valuutan ulkoiseen arvoon.

4. Paikallinen sopiminen (20 p.)

Hyvässä vastauksessa aineistoista nostetaan esille, että vaikka suomalaisilla olisi halukkuutta paikalliseen sopimiseen, suhtautuu SAK siihen varauksellisesti. Vastauksesta käy ilmi, että kokelas ymmärtää, miten liittokohtainen tai keskitetty sopiminen ja paikallinen (tai työpaikkakohtainen) sopiminen eroavat toisistaan. Kokelas tarkastelee joitakin paikallisen sopimisen vaikutuksia palkansaajan ja työnantajan kannalta ja tuo esille esimerkiksi seuraavanlaisia seikkoja: Palkansaajien kannalta keskitetyssä tai liittokohtaisessa sopimisessa työntekijäjärjestöt ovat vahva neuvottelijaosapuoli. Joukkovoimallaan ne voivat saavuttaa jäsentensä kannalta parempia neuvottelutuloksia, kun taas paikallisessa sopimisessa työntekijöiden neuvotteluasema on heikompi. Yleissitovat valtakunnalliset ja laajalle ulottuvat työehtosopimukset ovat taanneet yhtenäiset vähimmäistyöehdot. Työntekijäpuoli pelkää, että paikallinen sopiminen antaa työnantajille mahdollisuuden murtaa tämän yleissitovien sopimusten takaaman suojan ja että se johtaa esimerkiksi palkkaa, työaikoja ja lomien koskevien työehtojen heikentymiseen. Työnantajajärjestöjen näkökulmasta paikallisen sopimisen ansiosta talouden suhdannevaihteluihin on helpompi reagoida, kun palkat voivat joustaa myös alaspäin ja työehtoja on mahdollista heikentää.

Kiitettävässä vastauksessa paikallisen sopimisen tarkastelua laajennetaan. Vastauksessa voidaan käsitellä esim. työehtojen ja työmarkkinoiden eriytymistä mukaan lukien erityisten matalapalkka-alojen syntyminen, palkkajoustoa myös ylöspäin ja palkkojen määräytymistä nykyistä enemmän työsuorituksen perusteella. Paikallinen sopiminen voisi helpottaa uusien yritysten pääsyä markkinoille ja parantaa pienten yritysten kilpailuasemaa suhteessa suuriin yrityksiin. Se voisi hyödyttää myös palkansaajia, jos vaikeassa taloustilanteessa työpaikka säilyy, vaikka palkka ja työehdot heikentyisivätkin. Kiitettävässä vastauksessa voidaan myös todeta, että paikallisen sopimisen soveltaminen molempia osapuolia hyödyttävällä tavalla edellyttää uudenlaista osaamista, neuvottelukulttuuria ja luottamusta osapuolten välillä.

5. Lainmukainen perimysjärjestys (20 p.)

Hyvässä vastauksessa kokelas tuo esiin perimysjärjestyksestä seuraavat perusasiat:

1) Perimysjärjestyksessä ensimmäisinä ovat rintaperilliset eli vainajan lapset. Kuolleen lapsen sijaan tulevat hänen jälkeläisensä. 2) Jos perittävä on kuollessaan avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa eikä hänellä ole rintaperillisiä, perintö menee leskelle. 3) Jos rintaperillisiä tai leskeä ei ole, jaetaan perintö vainajan vanhempien kesken tasan. Ennen perittävää kuolleen vanhemman sijaan tulevat tämän lapset (perittävän sisarukset ja sisaruspuolet tai näiden lapset). Vastauksessa tuodaan esiin myös se, että perinnöstä voidaan määrätä testamentilla. Tällöinkin rintaperillisillä on oikeus vaatia lakiosansa eli puolet siitä, mitä hän perisi ilman testamentin määräyksiä.

Kiitettävässä vastauksessa tuodaan lisäksi esille seuraavat asiat:

4) Jollei perittäviä ole kohdassa kolme esitetyllä tavalla, menee perintö vainajan isän ja äidin vanhemmille tai näiden jälkeläisille (sedille, tädeille ja enoille). Serkut ja sitä kaukaisemmat sukulaiset eivät peri. 5) Lapsettoman avioparin lesken kuoltua ovat perillisiä myös ensiksi kuolleen puolison toissijaiset perilliset (vanhemmat, sisarukset tai heidän jälkeläisensä). Ellei perillisiä edellisen mukaan ole, menee perintö valtiolle. Kiitettävässä vastauksessa todetaan lesken oikeus pitää hallinnassaan yhteisenä kotina ollut asunto tai muu lesken kodiksi sopiva jäämistöön kuuluva asunto, paitsi jos hänen omaan varallisuuteensa kuuluu kodiksi sopiva asunto. Samoin yhteisen kodin asuinirtaimisto jää lesken hallintaan.

6. Suomen lain määräykset etu- ja sukunimen valinnasta (20 p.)

6.1 (10 p.)

Vastauksessa todetaan, että Suomen lain mukaan jokaisella tulee olla etunimi. Etunimiä pitää olla vähintään yksi, ja niitä voi olla korkeintaan neljä. Etunimen tulee täyttää etu- ja sukunimilaissa asetetut vaatimukset. Harvinaisten etunimien hyväksyttävyyttä arvioidaan tapauskohtaisesti.

Sukunimestä todetaan, että lapsi saa syntyessään vanhempiensa sukunimen, jos vanhemmilla on yhteinen sukunimi. Jos vanhemmilla on eri sukunimet, voidaan nimeksi valita jompikumpi. Valittu sukunimi pitää ilmoittaa lapsen tietojen rekisteröinnin yhteydessä. Vastauksessa nostetaan esiin nimivaihtoehtoja. Esimerkiksi todetaan, että lapselle voidaan antaa kaksoisnimi, joka on muodostettu vanhempien sukunimistä. On myös mahdollista pohtia etunimen hyväksyttävyyden kriteerejä. Lapselle ei voi antaa etunimeä, joka on omiaan aiheuttamaan pahennusta tai haittaa. Kyseeseen ei myöskään tule nimi, joka on

etunimeksi ilmeisen soveltumaton, joka ei vastaa vakiintunutta etunimikäytäntöä, joka on sukunimityyppinen tai joka on vakiintunut toisen sukupuolen nimeksi.

Hyvässä vastauksessa käsitellään muutamia keskeisiä nimenannon kriteerejä, ja kiitettävässä vastauksessa niitä käsitellään laajemmin.

6.2 (10 p.)

Hyvässä vastauksessa todetaan, että lain mukaan etunimensä voi muuttaa hakemalla nimenmuutosta. Hakemus hyväksytään, jos nimi on etunimilain mukainen. Hakemuksella voi myös muuttaa etunimien järjestystä ja poistaa tai lisätä etunimiä. Sukunimen muutosta on mahdollista hakea nimenmuutoshakemuksella, jossa uuden nimen saaminen pitää perustella esimerkiksi sillä, että nimi on ollut käytössä suvussa.

Kiitettävässä vastauksessa esitetään laajemmin joitakin vaihtoehtoja. Esimerkiksi nykyisin jo käytössä olevan sukunimen voi saada, jos sukunimi on aiemmin ollut hakijan käytössä tai nimi esiintyy hänen suvussaan viiden sukupolven sisällä, jos kyse on vierasperäisen sukunimen muuttamisesta tai lyhentämisestä, jos sukunimi on käytössä avio- tai avopuolisolla ja puoliso antaa suostumuksensa nimenmuutokselle tai jos nimenmuutosta on pidettävä erityisen perusteltuna perhesuhteissa tapahtuneiden muutosten tai muun erityisen painavan syyn takia. Jos halutaan sellainen sukunimi, joka ei ole kenelläkään käytössä, pyydetään nimestä nimilautakunnan lausunto. Nimilautakunta arvioi, onko esitetty nimi sukunimityyppinen, soveltuuko se sukunimeksi ja onko nimi sekoitettavissa esimerkiksi yhdistyksen tai yrityksen nimeen.

Osa 2: 30 pisteen tehtävät

7. Asuntopolitiikka (30 p.)

7.1 (8 p.)

Vastauksessa todetaan asuntojen hintakehityksen olennaiset piirteet. Kehitys on polarisoitunut voimakkaasti tarkastelujakson aikana. Erityisesti Helsingin, Turun ja Tampereen asuntojen hinnat ovat nousseet, muutamien maakuntakeskusten, kuten Oulun, hinnat ovat pysyneet ennallaan, ja muualla Suomessa ne ovat laskeneet. Vastauksessa ei vaadita eri paikkakuntien hintojen kehityksen tarkkaa käsittelyä. Omistusasunnoissa asuvien prosenttiosuuksia tarkasteltaessa vastauksessa huomataan, että nuorimmissa ikäluokissa omistajien osuus suhteellisesti vähenee.

Syynä kehitykseen todetaan maan sisäinen muuttoliike eteläisen Suomen kaupunkeihin ja muille muuttovoittoalueille, joissa kysyntä nostaa asuntojen hintoja. Vastaavasti muuttotappioalueilla hinnat laskevat. Omistusasunnoissa asuvien nuorten osuuden pieneneminen voi johtua asuntojen hintojen karkaamisesta ulottumattomiin, varsinkin jos nuorten työtilanne ei ole vakaa. Myös eri tavoin sitovaksi koetun omistusasumisen suosion väheneminen voi olla osasyynä kehitykseen. Vastauksessa saatetaan todeta, että tilasto koskee kerrostaloasuntojen hintojen muutoksia, jotka kuitenkin noudattelevat yleistä hintakehitystä.

7.2 (14 p.)

Hyvässä vastauksessa todetaan, että yhteiskunnan kannalta asuntojen hintojen nousu muuttovoittoalueilla vaikeuttaa yritysten työvoiman saamista ja yksilön kannalta ilmiö saattaa vaikeuttaa muuttamista työmahdollisuuksien perässä. Yksilön kannalta myös oman asunnon hankkiminen viivästyy tai estyy.

Kiitettävässä vastauksessa tuodaan esiin, että ihmisten liikkuvuus ylipäätään vähenee, kun vanhaa asuntoa muuttotappioalueilla ei saa kaupaksi tai siitä saatava hinta ei riitä uuden hankintaan paikkakunnalla, jossa töitä olisi saatavilla. Samoin yksilön liikkuminen työn perässä vaikeutuu, kun asuntojen hintojen noustessa myös vuokra-asuntojen vuokrat kohoavat.

7.3 (8 p.)

Vastauksessa esitetään arvio, jota perustellaan esimerkiksi väestöennusteilla ja ennusteilla talouden kehityksestä. Lisäksi pohditaan analyttisesti ja realistisesti muutoksia, joita kehityssuunnissa voi tapahtua. Ne liittyvät julkisen vallan voimakkaisiin toimenpiteisiin, joita ovat esimerkiksi asuntomarkkinoiden säätely tai aluepoliittiset toimenpiteet. Myös työelämän muutoksia, kuten etätöiden lisääntymistä tai maailmantalouden odottamattomia muutoksia, voidaan nostaa esille.

8. Julkisyhteisöjen velka (30 p.)

8.1 (20 p.)

Hyvässä vastauksessa ymmärretään, että aineisto 8.A osoittaa julkisyhteisöjen velan määrän suhteessa Suomen bruttokansantuotteeseen ja että velan absoluuttisen määrän kehitys ei ole välttämättä luettavissa suoraan kuvaajasta. Voidaan päätellä, että julkisyhteisöt ovat kuitenkin velkaantuneet ainakin niinä vuosina, jolloin käyrä on ollut nousujohteinen. Kehityksen taustatekijäksi voidaan nostaa esiin esimerkiksi vuoden 2007 finanssikriisi ja sen vaikutukset. Suomen julkisen velan voidaan todeta aineiston 8.B mukaan olleen vuonna 2018 bkt-osuudeltaan lähellä EU-maiden mediaania noin 60 prosentissa. Tulevaisuuden osalta eritellään joitain julkisen talouden meno- ja tulopuolen keskeisiä tekijöitä, kuten hoiva- ja

työttömyysmenoja ja toisaalta verotuloja, sekä esitetään niiden kehityksestä jokin perusteltu arvio ja sen pohjalta ennuste julkisen velan kehityksestä.

Kiitettävässä vastauksessa pohditaan lähemmin Suomen julkisen velan bkt-osuuden muutoksiin vaikuttaneita syitä 2000-luvulla. Finanssikriisin jälkivaikutuksina Suomen vientiteollisuus joutui vaikeuksiin. Työn tuottavuuskaan ei lisääntynyt 2010-luvulla samalla tavalla kuin 2000-luvun alkuvuosina. Kuvaajan loppupäässä velan bkt-osuuden kasvu taittui bkt:n kasvun myötä, mutta velan määrä kasvoi edelleen. Vaikka Suomen julkinen velka oli vuonna 2018 yhä maltillista tasoa EU-maiden velan bkt-osuuksien vertailussa, Suomessa bkt-osuus kasvoi melko nopeasti ja pitkään, mikä on herättänyt huolta julkisen talouden kestävydestä. Läheisistä verrokeista Ruotsilla ja Tanskalla julkisen velan bkt-osuus oli vuonna 2018 selvästi pienempi. Tulevaisuuden osalta vastauksessa eritellään lähemmin julkisen talouden meno- ja tulopuolen tekijöitä ja niiden kehitykseen 2020-luvulla vaikuttavia seikkoja, kuten työvoiman määrää ja huoltosuhdetta. Tämän pohjalta esitetään ennuste julkisen velan kehityksestä ja eritellään ennusteeseen liittyvät epävarmuudet.

8.2 (10 p.)

Hyvässä vastauksessa esitetään jokin arvio rinnastuksen osuvuuden puolesta tai sitä vastaan. Voidaan esimerkiksi pohtia, että niin kotitalouden kuin valtion on järkevää välttää juoksevien menojen kattamista lainarahalla, kun taas investointeja saattaa olla järkevää rahoittaa lainalla, mikäli ne pitemmällä aikavälillä vahvistavat taloutta. Suomessa valtion ja laajemmin julkisen talouden lainantarve liittyy suurelta osin pyrkimykseen pitää kotitaloudet tulonsiirtojen avulla ylijäämäisinä ja kansantalous kasvu-uralla. Valtion taloudenhoidossa otetaan kansantalouden kokonaisuus huomioon, kotitalouden taloudenhoidossa näkökulma on sen sijaan kapeampi. Rinnastuksen poliittiseksi käyttötarkoitukseksi voidaan esittää esimerkiksi sitä, että rinnastuksella pyritään usein perustelemaan julkisten menojen säästöjä ja tiukkaa menokuria.

Kiitettävässä vastauksessa voidaan pohtia valtion ja kotitalouden eroja ja yhtäläisyyksiä muun muassa siltä kannalta, millainen uhka maksukyvyttömyys on valtiolle ja kotitaloudelle, millä keinoin valtio ja kotitalous voivat sen välttää ja mitä seurauksia maksukyvyttömyydestä niille on. Valtio ei yleensä edes tavoittele velattomuutta, vaan vanhoja valtion lainoja voidaan korvata uusilla. Valtion maksukykyyn on yleisesti ottaen enemmän syytä luottaa kuin yksityisen kotitalouden maksukykyyn, koska valtio on pysyvä instituutio ja se voi siirtää maksuvelvoitteitaan pitkällekin tulevaisuuteen myymällä velkakirjoja (obligaatioita). Valtion ylenpalttinen velkaantuminen voi kuitenkin vaikuttaa valtion lainojen korkotasoihin ja luottoluokituksiin.

9. EU:n puolustus- ja turvallisuuspolitiikka (30 p.)

9.1 (10 p.)

Hyvässä vastauksessa on tarkasteltu useita presidentti Macronin esiin nostamia Euroopan unionin turvallisuustilannetta muuttaneita tekijöitä, esimerkiksi seuraavia seikkoja:

- yhteisöllisyyteen tähtäävän eurooppalaisen poliittisen projektin heikentyminen ja korvautuminen markkinoiden ja talouden ensisijaisuuden painottamisella
- brexit
- USA:n geopoliittisen mielenkiinnon suuntautuminen Tyynelle valtamerelle ja tästä painopisteen muutoksesta johtuva Naton merkityksen väheneminen USA:lle
- USA:n vetäytyminen Lähi-idän alueelta
- kriisit Lähi-idässä ja uusien alueellisten suurvaltojen nousu (esim. Turkki, Iran) alueella
- Kiinan taloudellinen ja sotilaallinen nousu suurvallaksi
- poliittisten autoratiivisten järjestelmien muodostuminen Euroopan lähialueille (esim. Venäjä ja Turkki)
- Euroopan sisäiset poliittiset muutokset (nationalismi, populististen ääriiliikkeiden nousu) ja talouteen liittyvät ongelmat (etelä–pohjoinen-jako, keskiluokan aseman heikentyminen)
- muuttoliike.

Vastauksessa voidaan käsitellä myös digitalisaation uhkia ja ilmastonmuutoksen mukanaan tuomia ongelmia. Kiitettävässä vastauksessa tekijöitä on tarkasteltu kattavammin, systemaattisesti ja johdonmukaisesti argumentoiden.

9.2 (20 p.)

Hyvässä vastauksessa turvallisuus- ja puolustuspolitiikan on ymmärretty tarkoittavan Euroopan unionin ulkoisen ja sisäisen turvallisuuden takaamista. Vastauksessa tehdään ero myös suppean ja laajan turvallisuuskäsitteen välille ja tarkastellaan joitakin esimerkkejä kummankin turvallisuuskäsitteen alaan kuuluvista toimenpiteistä tai tekijöistä:

- Venäjään kohdistetut pakotteet
- Euroopan unionin jäsenvaltioiden pyrkimys yhteiseen turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaan
- valtaosa EU:n jäsenvaltioista lisäksi Naton jäseniä
- jäsenvaltioiden viranomaisten välinen tiedonvaihto ja muu yhteistyö (Euroopan poliisivirasto Europol, Euroopan hybridiuhkien torjunnan osaamiskeskus Hybrid CoE)
- EU:n aluepolitiikka yhtenäisyyden luomiseksi ja eriarvoisuuden lieventämiseksi

- EU:n humanitaarinen apu ja kehityspolitiikka
- ilmastopolitiikka.

Kiitettävässä vastauksessa yhteisiä turvallisuus- ja puolustuspoliittisia ratkaisuyrityksiä on pohdittu analyyttisemmin ja kattavammin. Vastauksessa voidaan tarkastella esim. yhteisiä turvatakuita ja niiden merkitystä, Ranskan tekemää interventioaloitetta, Euroopan tiivistyvän puolustusyhteistyön suhdetta Natoon ja Naton merkitystä Euroopan kannalta yleisemminkin. Niin ikään on mahdollista käsitellä brexitin merkitystä yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kannalta, lähialueyhteistyötä mukaan lukien yhteistyö Venäjän kanssa ja EU:n aseman vahvistamista kansainvälisessä politiikassa. Vastauksessa on pohdittu laajemmin myös esimerkiksi hybridiuhkia, rajavalvonnan ongelmia ja turvallisuuden rakentamista unionin ulkopuolisilla naapurialueilla (kriisienhallinta ja humanitaariset toimet). Edelleen siinä on saatettu käsitellä sosiaalisen eriarvoisuuden, ilmastopolitiikan ja kehityspolitiikan ongelmia ja niihin liittyviä ratkaisuyrityksiä. Vastauksessa voidaan tarkastella myös EU:n päätöksentekojärjestelmää ja euroalueen taloudellisen integroinnin lisäämistä (esim. pankkiunioni).